

Б.І. Стичинський розглядає складовою предмету права соціального забезпечення відносини із безкоштовного медичного обслуговування і лікування та із санаторно-курортного лікування [10, с. 87], точку зору якого підтримує О.В. Тищенко [11, с. 91-92].

Відносини із надання медичної допомоги включає до предмету права соціального захисту Н.Б. Болотіна [4, с. 534-591].

Видається, що відносини із охорони здоров'я, надання медичної допомоги та медичного страхування слід відносити до сфери дії норм права соціального забезпечення.

Правове опосередкування суспільних відносин у зазначеній сфері здійснюється міжнародними актами та актами національного законодавства.

Відповідно до Загальної декларації прав людини 1948 року, Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права 1966 року, а також Європейської соціальної хартії (переглянутої) 1996 року обов'язком держави є піклування про здоров'я людини та забезпечення його охорони.

Відповідно до ст. 11 Європейської соціальної хартії (переглянутої), з метою забезпечення ефективного здійснення права на охорону здоров'я Сторони зобов'язуються самостійно або у співробітництві з громадськими чи приватними організаціями вживати відповідних заходів для того, щоб, крім іншого:

1. Усунути, у міру можливого, причини слабкого здоров'я.

2. Забезпечити діяльність консультативно-просвітницьких служб, які сприяли б поліпшенню здоров'я і підвищенню особистої відповідальності за стан здоров'я.

3. Запобігти, у міру можливого, епідемічним, ендемічним, іншим захворюванням, а також нещасним випадкам.

Статтю 13 Європейської соціальної хартії (переглянутої) закріплюється право на соціальну та медичну допомогу. Відповідно до частини першої зазначеної статті Сторони зобов'язуються забезпечити, щоб будь-якій малозабезпеченій особі, яка неспроможна отримати достатніх коштів або завдяки своїм власним зусиллям, або з інших джерел, зокрема за рахунок допомоги по соціальному забезпеченню, надавалась належна допомога, а у випадку захворювання забезпечувався догляд, якого вимагає стан її здоров'я [2].

Медична допомога повинна включати безплатні та субсидовані медичні послуги або виплати, які дозволяють людям оплатити необхідні їм за станом здоров'я медичні послуги [5]. Право на таку допомогу має бути чітко встановлено в законі, базуватися на об'єктивних критеріях і не залежати від будь-яких бюджетних можливостей. Особі необ-

хідно надати право оскаржити будь-яке негативне рішення влади.

Конституція України гарантує кожному право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (стаття 49). Слід відзначити, що право на охорону здоров'я є найбільш широким і включає право на медичну допомогу та право на медичне страхування.

Конституцією встановлені наступні гарантії забезпечення зазначених прав. Держава намагається забезпечити належну реалізацію права на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування шляхом фінансування відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм, створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. До конституційних гарантій також слід віднести безоплатність медичної допомоги у державних і комунальних закладах охорони здоров'я, заборону скорочення таких закладів, державне забезпечення норм санітарно-епідемічного стану.

Водночас право людини на охорону здоров'я може бути забезпечене за допомогою системи страхової медицини, яка у майбутньому може вирішити питання ефективності та гарантованості надання якісних медичних послуг, а також допоможе залучити додаткові фінансові надходження на розвиток сфери охорони здоров'я. Проте закону про медичне страхування ще не прийнято. На законодавчому рівні не визначено такий базовий соціальний стандарт, як обсяг гарантованої медичної допомоги.

Окрім Конституції України, правове регулювання суспільних відносин у сфері охорони здоров'я та надання медичної допомоги здійснюється «Основами законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року, Законами України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 року, «Про донорство крові та її компонентів» від 23 червня 1995 року, «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними» від 15 лютого 1995 року, «Про лікарські засоби» від 4 квітня 1996 року, «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення» від 12 грудня 1991 року (у редакції Закону від 3 березня 1998 року), «Про психіатричну допомогу» від 22 лютого 2000 року, «Про захист населення від інфекційних хворіб» від 6 квітня 2000 року, «Про протидію захворюванню на туберкульоз» від 5 липня 2001 року, «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» від 16 липня 1999 року, «Про екстрену медичну допомогу» від 5 липня 2012 року

та іншими законами, указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України, нормативними наказами Міністерства охорони здоров'я, інструкціями та ін. У даній сфері затверджено низку державних цільових програм, якими передбачено комплекс заходів щодо реформування системи охорони здоров'я у напрямі забезпечення доступності медичної та медико-санітарної допомоги для всього населення країни.

У даних законодавчих актах закріплюються загальні положення про охорону здоров'я населення, молодь як окрема категорія не виділяється. Проте охорона здоров'я молоді, на сьогоднішній день, є одним з пріоритетних завдань державної молодіжної політики України.

Головним законодавчим актом у сфері охорони здоров'я населення, в тому числі молоді, є Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 року (далі – Основи). У ст. 3 Основ охорона здоров'я визначається як система заходів, які здійснюються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, закладами охорони здоров'я, медичними та фармацевтичними працівниками і громадянами з метою збереження та відновлення фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості її життя.

Основами законодавства України про охорону здоров'я також встановлені державні гарантії права на охорону здоров'я та медичну допомогу. Йдеться про такі гарантії, як: а) створення розгалуженої мережі закладів охорони здоров'я; б) організація і проведення системи державних і громадських заходів щодо охорони і зміцнення здоров'я; в) надання всім громадянам гарантованого рівня медико-соціальної допомоги в обсязі, що встановлюється Кабінетом Міністрів України; г) здійснення державного і по можливості громадського контролю та нагляду в галузі охорони здоров'я; д) організація державної системи збирання, обробки й аналізу соціальної, екологічної та спеціальної медичної статистичної інформації; е) встановлення відповідальності за порушення прав і законних інтересів громадян у сфері охорони здоров'я.

Відповідно до ст. 5 Основ, охорона здоров'я – загальний обов'язок суспільства та держави. Державні, громадські або інші органи, підприємства, установи, організації, посадові особи та громадяни зобов'язані забезпечити пріоритетність охорони здоров'я у власній діяльності, не завдавати шкоди здоров'ю населення і окремих осіб, у межах своєї компетенції надавати допомогу хворим, інвалідам і потерпілим від нещасних випадків, сприяти працівникам органів і закладів охорони здоров'я в їх

діяльності, а також виконувати інші обов'язки, передбачені законодавством про охорону здоров'я.

Відповідно до ст. 6 Основ, кожен громадянин України має право на охорону здоров'я, що передбачає:

а) життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та соціальне обслуговування і забезпечення, який є необхідним для підтримання здоров'я людини;

б) безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище;

в) санітарно-епідемічне благополуччя території і населеного пункту, де він проживає;

г) безпечні і здорові умови праці, навчання, побуту та відпочинку;

д) кваліфіковану медичну допомогу, включаючи вільний вибір лікаря, вибір методів лікування відповідно до його рекомендацій і закладу охорони здоров'я;

е) достовірну та своєчасну інформацію про стан свого здоров'я і здоров'я населення, включаючи існуючі і можливі фактори ризику та їх ступінь;

є) участь в обговоренні проектів законодавчих актів і внесення пропозицій щодо формування державної політики в сфері охорони здоров'я;

ж) участь в управлінні охороною здоров'я та проведенні громадської експертизи з цих питань у порядку, передбаченому законодавством;

з) можливість об'єднання в громадські організації з метою сприяння охороні здоров'я;

и) правовий захист від будь-яких незаконних форм дискримінації, пов'язаних із станом здоров'я;

і) відшкодування заподіяної здоров'ю шкоди;

ї) оскарження неправомірних рішень і дій працівників, закладів та органів охорони здоров'я;

й) можливість проведення незалежної медичної експертизи у разі незгоди громадянина з висновками державної медичної експертизи, застосування до нього заходів примусового лікування та в інших випадках, коли діями працівників охорони здоров'я можуть бути ущемлені загально визнані права людини і громадянина;

к) право пацієнта, який перебуває на стаціонарному лікуванні в закладі охорони здоров'я, на допуск до нього інших медичних працівників, членів сім'ї, опікуна, піклувальника, нотаріуса та адвоката, а також священнослужителя для відправлення богослужіння та релігійного обряду.

Законами України можуть бути визначені й інші права громадян у сфері охорони здоров'я.

Громадянам України, які перебувають за кордоном, гарантується право на охорону здоров'я у формах і обсязі, передбачених міжнародними договорами, в яких бере участь Україна.

Держава визнає право кожного громадянина України на охорону здоров'я і забезпечує його за-

хист. У разі порушення законних прав та інтересів громадян у сфері охорони здоров'я відповідні державні, громадські або інші органи, підприємства, установи та організації, їх посадові особи і громадяни зобов'язані вжити заходів щодо поновлення порушених прав, захисту законних інтересів та відшкодування заподіяної шкоди. Судовий захист права на охорону здоров'я здійснюється у порядку, встановленому законодавством.

Водночас громадяни України мають не тільки права, а й певні обов'язки у сфері охорони здоров'я. Громадяни зобов'язані: а) піклуватись про своє здоров'я та здоров'я дітей, не шкодити здоров'ю інших громадян; б) у передбачених законодавством випадках проходити профілактичні медичні огляди і робити щеплення; в) подавати невідкладну допомогу іншим громадянам, які перебувають у загрозливому для життя і здоров'я стані; г) виконувати інші обов'язки, передбачені законодавством про охорону здоров'я.

Висновки. Слід звернути увагу на невідповідність Основ законодавства України про охорону здоров'я нормам ст.49 Конституції України: у зазначеній статті закріплено право кожного на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування, а в Основах встановлюються права та обов'язки громадян України у сфері охорони здоров'я. У зв'язку з цим дію Основ необхідно по-

ширити на іноземців та осіб без громадянства, що слідує із ст. 49 Конституції України.

У ст. 6 Основ встановлено конкретні повноваження громадян у сфері охорони здоров'я, які носять загальний характер. Основами також передбачений особливий соціальний захист у сфері охорони здоров'я. Відповідні норми стосуються охорони здоров'я матері та дитини, інвалідів, осіб похилого віку та ін. Водночас Основи не встановлюють спеціальні норми щодо охорони молоді як осіб від 14 до 35 років, а містять у розділі VII «Охорона здоров'я матері та дитини» тільки норми про охорону здоров'я неповнолітніх осіб.

В цілому слід дійти висновку, що охорона здоров'я молоді недостатньо врегульована на законодавчому рівні, про що свідчить, зокрема, зміст ст. 12 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». Молодь України як соціально незахищена верства населення потребує особливої уваги з боку держави. Вирішенням назрілих питань може стати розробка та прийняття комплексного законодавчого акту, який би встановив обов'язки місцевих органів виконавчої влади в галузі охорони здоров'я, закладів охорони здоров'я, підприємств, установ, організацій, спрямовані на поліпшення стану здоров'я молоді, та заходи, покликані сприяти формуванню здорового способу життя молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Європейська соціальна хартія (переглянута) (Страсбург, 3 травня 1996 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 51.
3. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України від 05.02.1993 р. №2998-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 16. – Ст. 167.
4. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту України : навч. посіб. / Н.Б. Болотіна. – К. : Знання, 2005. – 615 с.
5. Европейская социальная хартия : Справочник ; [Пер. с фр.] – М. : Междунар. отношения, 2000. – 264 с.
6. Захаров М.Л. Право социального обеспечения России : учебн. ; [2-е изд., испр. и перераб.] / М.Л. Захаров, Э.Г. Тучкова. – М. : БЕК, 2002. – 560 с.
7. Мачульская Е.Е. Право социального обеспечения : учебн. / Е.Е. Мачульская. – М. : ИД Юрайт, 2010. – 582 с.
8. Право социального обеспечения : учебн. для бакал. / под ред. В.Ш. Шайхатдинова. – М. : Юрайт, 2012. – 573 с.
9. Прилипко С.М. Предмет права социального обеспечения : автореф. дис. ...доктора юрид. наук : 12.00.05 / С.М. Прилипко. – Х., 2007. – 42 с.
10. Стичинський Б. Право соціального забезпечення: проблеми становлення і розвитку / Б. Стичинський // Право України. – 2002. – № 6. – С. 85-89.
11. Тищенко О.В. Право соціального забезпечення України: теоретичні та практичні проблеми формування і розвитку галузі : моногр. / О.В. Тищенко. – К. : ДП «Прінт Сервіс», 2014. – 394 с.
12. Федорова М.Ю. Социальная защита населения в Российской Федерации : курс лекц. для вуз. / М.Ю. Федорова. – Омск : ОмГУ, 1999. – 271 с.

Кайтанський Олександр Сергійович

ПРАВОВІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ МОЛОДІ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Статтю присвячено аналізу проблем правового забезпечення соціального захисту молоді в сфері охорони здоров'я. В статті досліджено положення законодавства щодо соціального захисту молоді в сфері охорони здоров'я. Вироблено пропозиції реформування законодавства з метою поліпшення стану здоров'я та формування здорового способу життя молоді.

Ключові слова: молодь, охорона здоров'я, соціальний захист, медична допомога, здоровий спосіб життя.

Кайтанский Александр Сергеевич

ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ МОЛОДЕЖИ В СФЕРЕ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ

Статья посвящена анализу проблем правового обеспечения социальной защиты молодежи в сфере здравоохранения. В статье исследованы положения законодательства по социальной защите молодежи в сфере здравоохранения. Разработаны предложения реформирования законодательства с целью улучшения состояния здоровья и формирования здорового образа жизни молодежи.

Ключевые слова: молодежь, здравоохранение, социальная защита, медицинская помощь, здоровый образ жизни.

Kaytansky Oleksandr Serhiyovych

LEGAL ASPECTS OF SOCIAL PROTECTION OF YOUTH HEALTH

This article analyzes the problems of legal provision of social protection of youth health. In the article was investigated the provisions of the law on social protection of youth health. Developed proposals to change the law in order to improve health and healthy lifestyles of young people.

Keywords: young people, health, social protection, health care, healthy lifestyle.